Από το πολιτικό στο προσωπικό

Πηγή: ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ **Σελ.:** 33 **Ημερομηνία έκδοσης:** 07-03-2020

Επιφάνεια: 856.54 cm² **Αρθρογράφος:** **Κυκλοφορία:** 6725

Θέματα: ΒΙΒΛΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΜΝΗΜΗ ΑΛΚΗΣ ΖΕΗ (1925-2020)

Από το πολιτικό στο προσωπικό

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ Ν. ΠΕΡΑΝΤΩΝΑΚΗ**

Μιλάμε για τους μεγάλους λογοτέχνες μας, όπως ο Κωνσταντίνος Καβάφης κι ο Νίκος Καζαντζάκης, αλλά είναι τα βιβλία της Αλκης Ζέη αυτά που έχουν διαβαστεί από την πλειονότητα των σύγχρονων Ελλήνων. Είναι η γοητεία της παιδικής λογοτεχνίας, η οποία μετά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα, όταν είχε ταυτιστεί με την Πηνελόπη Δέλτα, πέρασε στο δεύτερο μισό, όπου άφησε το στίγμα της η πρόσφατα αποθανούσα συγγραφέας (27 Φεβρουαρίου 2020). Ετσι η εκ Κρήτης και Σάμου καταγόμενη λογοτέχνις είναι κάτι σαν τον Ιούλιο Βερν της πατρίδας μας, αφού διαβαζόταν και διαβάζεται από όλες τις μεταπολεμικές γενιές.

Οι μικροί αναγνώστες έχουν στη μνήμη τους ακόμα και σήμερα τα ιστορικοπολιτικά της έργα, από «Το καπλάνι της βιτρίνας» (1963), τον «Μεγάλο περίπατο του Πέτρου» (1971) ώς τα «Αρβυλάκια και γόβες» (1975), τον «Θείο Πλάτωνα» (1975), το «Κοντά στις ράγες» (1977) και τη «Μωβ ομπρέλα» (1995). Με αυτά η πεζογράφος μίλησε σε μια κρίσιμη ιδεολογικά και ιστορικά εποχή για τα μεγάλα ζητήματα της προπολεμικής και κυρίως της μεταπολεμικής περιόδου, εντάσσοντας στη λογοτεχνία για παιδιά και νέους το πολιτικό και το σύγχρονο ιστορικό.

Η δικτατορία του Μεταξά, η Κατοχή, οι σκληρές συνθήκες μετά τον πόλεμο, οι πολιτικοί πρόσφυγες, η επάχρονη κούντα μπόλιασαν τα βιβλία της κι έσπασαν τα ταμπού που ήθελαν μερικά θέματα να μη θίγονται στους νεαρούς αναγνώστες. Αλλά και τα νεότερα έργα της, όπως «Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της» (2002) ή «Ο ψεύτης παππούς» (2007) ανοίχτηκαν στα κοινωνικά θέματα της σύγχρονης εποχής, όπως τις σχέσεις των γενεών, την οικογένεια, την υπαρξιακή ωρίμαση των νέων, τη σχέση μας με την Ιστορία κ.λπ.

Αξίζει να δούμε το ξεκίνημα της Αλκης Ζέη σε σχέση με τη δεκαετία του '60, όταν στην παιδική λογοτεχνία εμφανίζονται κοινωνικά θέματα και έτσι ο νεαρός αναγνώστης δεν μένει μόνο στο ιστορικό μεγαλείο της Ελλάδας ως παιδαγωγικό μέσο, αλλά έρχεται σε γνωριμία με σημερινούς προβληματισμούς. Σε αυτό το πλαίσιο η Αλκη Ζέη (μαζί με την Ελένη Βαλαβάνη, τη Ζωρζ Σαρή, την Καλλιόπη Σφαέλλου κ.ά.) οδήγησε το μυθιστόρημα για παιδιά σε πιο σύγχρονα μονοπάτια. Ειδικότερα πολιτικοποίησε την παιδική λογοτεχνία, όχι ως κομματικό φερέφωνο της αριστερής ιδεολογίας, αλλά ως ώριμη διανοούμενη που μπολιάζει τα κείμενά της με την τρέχουσα Ιστορία.

Από την άλλη, στην παράδοση της αυτοκριτικής της Αριστεράς, την οποία επιχείρησαν πριν από αυτήν επιφανείς διανοούμενοί της όπως ο Αρης Αλεξάνδρου και η Μάρω Δούκα, η Αλκη Ζέη γράφει το μυθιστόρημα για ενήλικους «Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα» (1987). Αυτό με νεωτερικούς τρόπους, όπως η εναλλαγή πρώτου και τρίτου προσώπου, ο εγκιβωτισμός κινηματογραφικών σκηνών, η γυναικεία οπτική γωνία μέσα στο πολιτικό συγκείμενο, η διασταύρωση του παρόντος με το παρελθόν, θέτει τα αυτοβιογραφικά βιώματα της συγγραφέως στην υπηρεσία ενός ευρύτερου πολιτικού αναστοχασμού.

Αυτό το μυθιστόρημα εκφράζει τη μετα-ιστορική συνείδηση της πρωταγωνίστριας, ενόσω είναι η ίδια μέσα στην Ιστορία. Η πρωίδα προσπαθεί να αυτοκαθοριστεί, παρ' όλο που συνεχώς ετεροκαθορίζεται σαν παρελκόμενο του επιφανούς αγωνιστή της Αριστεράς, Αχιλλέα, και μ' αυτόν τον τρόπο μεταφέρει το πολιτικό στο προσωπικό, ανάγει την εξορία της σε εσωτερική αυτοσυνειδησία και εν τέλει απεικονίζει πώς ο νεανικός ενθουσιασμός αγγίζει τα όρια της διάψευσης.

Βλέποντας συνολικά το έργο της Αλκης Ζέη, μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η συγγραφέας καταφέρνει όχι μόνο να περάσει κοινωνικά και ανθρωπιστικά μηνύματα, αλλά και να διηγηθεί την πρόσφατη Ιστορία με τη ματιά του φιλοπερίεργου παιδιού. Ετσι η χρήση των κωδίκων των ανήλικων χαρακτήρων αποδίδει την παιδική οπτική, την οποία όμως μπορεί να προσλάβει τόσο ο νεαρός αναγνώστης όσο και ο ενήλικος. Οι αποδέκτες του έργου της θαυμάζουν την αμεσότητα και την παραστατικότητα, τη γλωσσική άνεση, τους ολοκληρωμένους χαρακτήρες που ενσαρκώνουν τον σκεπτόμενο μεταπολεμικό άνθρωπο, ο οποίος συνεχώς αναζητεί μαθήματα μέσα στην Ιστορία, τον ανάλαφρο ρεαλισμό και το χιούμορ. Με αυτά τα μέσα η πεζογράφος πετυχαίνει την αποτραγικοποίηση των γεγονότων, όπως ταιριάζει στο νεαρό κοινό της, χωρίς όμως να αμβλύνεται η δραματικότητά τους.

Η Αλκη Ζέη διαβάζεται σχεδόν εξήντα χρόνια τώρα τόσο από μικρούς όσο κι από μεγάλους με αποτέλεσμα να έχει παγιώσει μια πολύ υψηλή θέση στην ιστορία της παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας, ενώ παράλληλα «Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα» την έχει καταξιώσει και στην πεζογραφία για ενήλικες. Επομένως φεύγει αφήνοντας γερό το σημάδι της στα γράμματά μας, καθώς η διαχρονικότητα των θεμάτων της και ο τρόπος με τον οποίο τα βιβλία της προσεγγίζουν τον (νεαρό) αναγνώστη αποτελούν σημαντικό οδοδείκτη στον μεταπολεμικό και μεταπολιτευτικό μας κόσμο. Πολυδιαβασμένη και πολυμεταφρασμένη περνά στην αιωνιότητα.

Sic itur ad astra.

*Τα βιβλία της Αλκης Ζέη κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Μεταίχμιο, Κέδρος, Καστανιώτης.